

IDENTITET GRUPNOG ANALITIČARA I KONTATRANSFER U ANALITIČKOJ GRUPI

/ THE IDENTITY OF THE GROUP ANALYST AND COUNTERTRANSFERENCE IN GROUP ANALYSIS

Maja Brkić

SAŽETAK / SUMMARY:

U analitičkom procesu vrlo je bitno da je analitičar sposoban uočiti i prepoznati vlastite nesvjesne osjećaje koje je pacijent u njemu probudio, tj. svoj kontratransfer. Jedan od načina razumijevanja kontratransfera temelji se na analitičarevoj interpretaciji vlastitih nesvjesnih osjećaja samome sebi, tj. interpretaciji svojega transfera. Sve reakcije analitičara moraju biti proživljene u njegovu emocionalnom biću i biti odraz njegovih pravih osjećaja. Preduvjet je za to dobro prorađen i pročišćen kontratransfer, ostvaren ljudski i profesionalni identitet, empatijski kapacitet, tj. zrelost analitičara. U postojanje institucionalnog kontratransfera treba se posumnjati ako terapeut vjeruje da pacijentu ne može biti važan ili djelovati terapijski na pacijenta zbog njegova odnosa s institucijom. Neizravni kontratransfer podrazumijeva nametanje treće strane, nekoga izvan sobe za terapiju, tko ima središnju ulogu i utječe na osjećaje terapeuta „ovdje i sada“ prema pacijentu. Supervizija je nužan dio u psihoterapiji da bi se razumjelo transferno-kontratransferne elemente, načine na koje sama institucija ili različite druge interferencije svojom dinamikom djeluju na terapijske i rehabilitacijske aktivnosti terapijskog tima.

/ In the analytical process it is very important that the analyst is capable to perceive and to recognize his own unconscious feelings that the patient is provoked in him, his countertransference. One way of understanding of countertransference is based on interpretation of analyst of their own unconscious feelings to himself, interpretation of transference. All reactions of analysts must be endured in his emotional and be a reflection of his true feelings. The condition for this is well worked through and purified countertransference, achieved human and professional identity, empathy, which means maturity of analyst. In the existence of institutional countertransference should be suspected if the therapist believes that he cannot be important or have therapeutic effect on the patient due to his relationship with the institution. Indirect countertransference involves the imposition of a third party, someone outside of therapy room who has a central role and influence on the therapist's here and now feelings towards the patient. Supervision is necessary part in psychotherapy in order to understand the countertransference elements, the ways in which the institution itself or various other interference with its dynamics operating in therapeutic and rehabilitation activities of the therapeutic team.

KLJUČNE RIJEČI / KEY WORDS:

grupni analitičar / *group analyst*, institucionalni kontratransfer / *institutional countertransference*, neizravni kontratransfer / *indirect countertransference*

Maja Brkić, dipl. defektolog-oligofrenolog, grupni analitičar, članica Instituta za grupnu analizu
/ *defectologist-oligophrenologist, group analyst, member of the Institute for Group Analysis*

„Psihoterapeut bi trebao biti čovjek za sve prilike. Mora biti pouzdan, mora pozivati na povjerenje i pouzdanost. Kako bi bio takav, mora imati vjeru i pouzdanje u sebe, kao i u druge ljude. Ne mora biti superioran u znanju, čak ni u svojoj inteligenciji. Svaki od njegovih pacijenata može biti superioran u nekom smislu, ali nitko ne bi trebao biti iskreniji i časniji. Mora biti majstor komunikacije, oboje, i sa sobom ili s ljudima koje pokušava razumjeti. Njegova se iskrenost mora protezati do nesvjesnoga. Terapeut mora imati čvrst i stabilan identitet, mora znati u svako doba tko je, gdje je bio i kamo ide. Mora biti definitivna osoba, jedinstvena individua, ali otvorena uma, spremna da predvidi i prihvati promjene. Grupa je moćan učitelj, supervizor, analitičar i terapeut. Svaki terapeut koji je spreman na učenje od grupe, je na pravom kolosijeku. Grupe su osjetljive na raspoloženje terapeuta, a analitički proces u grupi, čini se, ovisi više o terapeutu nego što je to slučaj u individualnom tretmanu. Ako se pogledamo, ne preostaje nam ništa drugo do primijeniti iskrenost koju očekujemo od naših pacijenta. Takva samoanaliza može početi tu, a može biti nastavljena kasnije kad analitičar piše svoj izvještaj sa seanse na kraju dana.“ (1)

UVOD

Grupni analitičar mora biti dovoljno oslobođen od svojih osobnih problema kako se ne bi utopio u emocionalnim vrtlozima svojih pacijenata. U slučaju da mu to povremeno zaprijeti, možemo očekivati da će obratiti pozornost na jedva primjetne rane signale i poduzeti protumjere. To je, uzgred budi rečeno, nužno i u interesu njegove

mentalne higijene i u tome dolazi do izražaja vrijednost terapeutove vlastite analize i grupne analize. To su pitanja kontratransfera (2).

Literatura o psihoterapiji, kad je riječ o transferu i kontratransferu, često nalaže da terapeut mora poznavati sebe dovoljno dobro kako bi bio svjestan svojeg kontratransfera i primijenio ga kao instrument razumijevanja (1).

U analitičkom procesu vrlo je bitno da je analitičar sposoban uočiti i prepoznati vlastite nesvjesne osjećaje koje je pacijent u njemu probudio, tj. svoj kontratransfer. Na toj osnovi potrebno je pitati se i pronaći odgovore te razumjeti što ti pobuđeni osjećaji znače. Jedan od načina razumijevanja kontratransfera temelji se na analitičarevoj interpretaciji vlastitih nesvjesnih osjećaja samome sebi, tj. interpretaciji svojeg transfera. Vlastiti osjećaji koje analitičar samome sebi interpretira često su u emocionalnoj rezonanci s nesvjesnim osjećajima pacijenta ili grupe. Bion smatra da sve reakcije analitičara moraju biti proživljene u njegovu emocionalnome i biti odraz njegovih pravih osjećaja. Jasno je da je za takvo stajalište preduvjet dobro prorađen i pročišćen kontratransfer, ostvaren ljudski i profesionalni identitet, empatijski kapacitet, tj. zrelost analitičara (3).

Međutim, sposobnost prepoznavanja i razumijevanja ne podrazumijeva nužno i vještinu kontroliranja intervencija iz kontratransfera, što je očito dio koji pripada više zrelosti i iskustvu grupnog analitičara. Čini se da je upravo kontroliranje intervencija koje „dolaze“ iz kontratransfera zamka u koju često upadaju nedovoljnoiskusni terapeuti, a borba s tim dijelom jedan je od većih izazova u razvoju samog identiteta grupnog analitičara.

U grupnoj analizi postoje multipli transferi. Zbog toga posljedično postoje i multipli kontratransferi. Općenito se smatra da situacije koje u individualnom *settingu* kao što je psihoanaliza stvaraju kontratransferne teškoće, a u grupnoj analizi imaju još veću težinu (4).

Pojam institucionalni transfer podrazumijeva mnogo ljudi koji rade na području mentalnog zdravlja (5). Specijalizanti psihijatrije, profesionalci koji rade u centrima za mentalno zdravlje, kao i drugi koji rade na drugim odjelima koji se bave kroničnim bolesnicima upoznati su s pacijentima koji razvijaju odnos s ustanovom, koji se održava, stabilan je tijekom vremena te se često idealizira. Institucija je često više središte za blagostanje tih pacijenata nego što je to odnos s bilo kojim terapeutom (6). Isti autori navode da bi terapeut trebao posumnjati u postojanje institucionalnog kontratransfera ako terapeut vjeruje da pacijentu ne može biti važan ili djelovati terapijski na pacijenta zbog njegova odnosa s institucijom.

Neizravni kontratransfer podrazumijeva nametanje treće strane, nekoga izvan sobe za terapiju, tko ima središnju ulogu i utječe na terapeute osjećaje „ovdje i sada“ prema pacijentu. Uobičajeno, to je netko čije je mišljenje terapeutu važno, npr. supervizor, onaj

tko upućuje pacijenta, ili kolega. Pacijent tada više nije objekt terapeutovih emocija i subjektivnih reakcija, nego sredstvo za postizanje prihvaćanja ili odbijanja od strane stvarne ili imaginarne treće strane (7)

U program liječenja nužno je uključiti i superviziju da bi se razumjelo transferno-kontratransferne elemente, načine na koje sama institucija ili različite druge interferencije svojom dinamikom djeluju na terapijske i rehabilitacijske aktivnosti terapijskog tima. Supervizija je proces koji omogućuje osobni i profesionalni rast superviziranih, da dožive i razumiju psihodinamičke elemente i nauče konceptualizirati iskustva svojih pacijenata te da steknu uvid u doživljajni svijet pacijenata. Pomoću nje vrlo iskusan stručnjak omogućiti manje stručnim članovima terapijskog tima da budu učinkovitiji, ona je iskustveno učenje u kojem supervizor s kolegama, tj. članovima terapijskog tima, dijeli svoje kliničko znanje (8).

Cilj je ovog rada prikaz nesigurnog identiteta grupnog analitičara te nezravnog i institucionalnog kontratransfera koji se pojavio zbog „tamo i tada“ paralelnih procesa. U radu će uz prikaz seanse biti prikazan primjer kontratransferne intervencije te ishodi takve intervencije. Također, cilj rada bio je i ukazati na nužnost održavanja

kontinuirane supervizije i sudjelovanja u njoj.

U radu će biti prikazana seansa grupe koja traje dvije i pol godine, s učestalošću seansi jedanput na tjedan. Grupni sastanci održavaju se u prostorijama terapijskog centra za žene. Grupa ima sedam članova, pet članica (Sanja, Biljana, Amela, Edina i Zerina) i dva člana (Damir i Nedim). Odabir članova grupe temeljio se dijelom na preporuci psihijataru s kojima radim na psihijatrijskom odjelu, a dijelom na vlastitu odabiru pacijenata koji su sudjelovali u grupama koje sam vodila u sklopu dnevne bolnice. Članovi grupe u dobi su od 33 do 56 godina. Sanja je najstarija članica grupe, i u grupi je dvije i pol godine, a najmlađa Amela, koja je u grupi šest mjeseci. Članovi grupe većinom su sa srednjom školskom obrazovnošću, a više od polovine njih ima nestabilne emocionalne veze. Nekoliko je članova psihotraumatizirano.

PRIKAZ ČLANOVA GRUPE

Prije prikaza seanse slijedi opis članova grupe.

Sanja ima 41 godinu, dolazi zbog depresije, udana je, ima dvoje djece, turistički je tehničar, ne radi. Prethodno je bila dvije godine na grupnoj terapiji. Nezadovoljna je odnosom sa supru-

gom, osjeća da je zanemarena. Ozbiljnu intimnu vezu prije braka prekida zbog zabrane njegovih roditelja (druga nacionalnost). Imala je izvanbračnu vezu. Odrasla je u obitelji u kojoj su bile česte svađe među roditeljima (rastali su se kad je Sanja imala 22 godina). Sa sedamnaest godina zbog rata odlazi u inozemstvo, gdje neko vrijeme uzima psihoaktivne supstancije. Izgubila je oca u trideset četvrtoj godini i još je uvijek izrazito ljuta na njega. Sanja je u grupi od prve seanse. Povremeno izostaje s grupe. Zapravo, u grupi ima privilegirani status najstarijeg člana – dopušteni su joj izostanci u ljetnim mjesecima (izostanke pravda zdravstvenim stanjem djeteta i potrebom da bude na morskoj klimi). U grupi se rjeđe uključuje. Anksiozna je prilikom uključivanja novih članova. Pri izlasku članova reagira ljutnjom, prigovara voditelju što na određen način, npr. plaćanjem unaprijed, ne uvjetuje članove da ostanu.

Biljana ima 56 godina, u grupu je ušla na 24 seansi. Pomoć je potražila zbog preplavljujućeg osjećaja tjeskobe, bespomoćnosti, teškoća u odnosima sa sinom s kojim živi i koji je nasilan. Udovica od prije tri godine, majka dvoje djece, kemijski tehničar, zaposlena. Izgubila je oca u trinaestoj godini te odrastala uz previše zaštitničku majku. U braku je muž zlostavljao, nerijetko i zbog pripadanja različitim etničkim

grupama. U grupi je redovita, česte su pritužbe na sina i osjećaj bespomoćnosti. Na početku je dosta vremena odvajala za sebe, što je u drugih članova pobuđivalo anksioznost. Međutim, s vremenom je prestala aktualizirati probleme sa sinom i bespomoćnost, počela je slušati druge članove grupe i suportivna je te članovi u situacijama kad se Biljana ne uključuje pitaju za njezino mišljenje.

Damir, 33 godine, u grupu je ušao na 75 seansi, poslije individualne terapije od godinu i nekoliko mjeseci i liječenja u dnevnoj bolnici. Oženjen je, ima dvoje djece, autoelektričar je, zaposlen kao vozač u američkoj vojsci. Ima traumatsko iskustvo povezano s boravkom u Afganistanu zbog čega je bio na liječenju. U grupu je ušao zbog tjeskobe, napadaja panike i teškoća u prilagodbi. Damir je kao osmogodišnji dječak prognan iz svojeg mjesta (područja BiH koje je najviše stradalo u ratu). Iz tog razdoblja u grupu donosi sjećanje na cipelice u kojima je bio dok je u koloni odraslih pješao prema slobodnom teritoriju. Kao dječaku smetalo mu je što su ga svi zvali „izbjeglica“. Damir je redovit u grupi, poštuje pravila, rijetko se uključuje, pokazuje tjelesnu napetost (znoje mu se dlanovi koje neprestano briše o koljena, trese nogama). Postoji i potencijalno manipulativni dio zbog kojeg je na terapiji, a povezan je s dobivanjem materijalne naknade od

američke vojske. Taj je dio otvoren u intervjuu koji je obavljen prije ulaska u grupu, ali Damir je tvrdio da želi samo da mu bude bolje. Međutim, Damirova pasivnost u meni izaziva anksioznost te stalno sumnjam u motivaciju za tretman i jesam donijela ispravnu odluku da ga uključim u grupu.

Nedim, 47 godina, rastavljen, sada živi u izvanbračnoj zajednici, dvoje djece (jedno iz bračne i jedno iz aktualne veze), autoelektričar po zanimanju, zaposlen. U grupu se uključio na 26 sesija nakon nekoliko mjeseci individualne terapije. U grupu ulazi zbog osjećaja usamljenosti, teškoće u međuljudskim odnosima. Djetinjstvo opisuje kao teško. Roditelji su se rastali kad je imao šest godina. Često svjedočio njihovim svađama, a poslije rastave stalno se selio od majke ocu i obrnuto. Aktualno je emocionalno „razapet“ između sadašnje izvanbračne zajednice i kćeri iz prethodnog braka koja ima dvadeset jednu godinu. Bivša supruga i dalje ga zlostavlja te svojim pozivima uznemiruje njegovu sadašnju partnericu, majku i sestru. Iz straha da ne produbi konflikt i uzrokuje veće probleme, tajeći od sadašnje partnerice održava komunikaciju s bivšom suprugom. U tome nema potporu grupe jer grupa smatra da ga bivša supruga i dalje zlostavlja, a dijelom i stoga što kulturološki baš i nije poželjno održavati kontakte s bivšim partnerima. U grupi je redovit,

uključuje se, govori fragmentirano, bez konkretiziranja, uzima si dosta vremena. U drugim članovima nekad izaziva suosjećanje, a nekad ljutnju. Ulazak novih članova ne predstavlja mu problem, a izlazak doživljava kao ostavljanje, odbacivanje, što kod njega izaziva ljutnju, a sve formulira kao nepoštovanje prema voditelju.

Zerina, 47 godina, udana, dvoje djece, učiteljica, zaposlena. U grupu se uključila na četrdeset petoj sesiji. Kad je imala devet godina s roditeljima se iz Crne Gore doselila u Bosnu. Zbog drugačijeg govora osjećala se drugačijom i neprihvaćenom u novoj sredini. Kao maloljetnica ostala trudna, udala se, ali roditelji nisu prihvaćali njezin brak. U braku je zlostavljana, zbog čega se rastala. Kasnije je upoznala sadašnjeg muža kojeg idealizira i kaže iz zahvalnosti „mu je darovala dijete“. Pomoć je zatražila zbog napetosti i stalnih somatskih problema, a u grupi je po preporuci psihijatra. Kako navodi, grupa joj čini dobro, ali nema potpuno povjerenje. Na grupu je pristala da bi zadržala svoju psihijatricu s kojom je vrlo zadovoljna. Za napredak u njezinu stanju najprije ipak zahvaljuje lijekovima. Na početku nije dolazila redovito, dvaput dođe, onda jednom ne dođe zbog glavobolje. Sljedeći put se javi da ne može doći zbog vrtoglavice. Nakon što su je članovi suočili s time počela je redovito dolaziti. Obično se prva uključuje. Ne-

goduje kad se uvode novi članovi, kaže da teško prihvaća nove ljude. Za vrijeme njezina boravka u grupi jedan član izašao je kao *acting out*, što je smatrala nepoštovanjem, ali nije imala vremena razviti bilo kakvu relaciju, tako da je reakcija ostala samo na toj razini. Kad je svoj izlazak najavila Edina, nije bilo burnih reakcija, ali kad se Edina vratila, izjavila je da je odluku donijela ishitreno.

Amela, 37 godina, udana, ima jedno dijete iz prvog braka, medicinska sestra, zaposlena. U grupu je uključena na devedeset seansi nakon višemjesečnog individualnog tretmana i dnevno bolničkog liječenja. U terapiji je zbog depresije, problema izolacije. Roditelje opisuje kao previše zaštitničke. Ima iskustvo zlostavljanja u prvom braku. Sadašnjeg muža idealizira. Redovita je. U grupi se uključuje, često kritizira druge, posebno muške članove grupe.

Edina, 33 godine, udana majka dvoje djece, medicinska sestra, zaposlena. U grupu se uključila zbog tjeskobe, straha i simptoma somatizacijskog poremećaja na 27 seansi, a poslije jednogodišnjeg individualnog tretmana. Uključena je po preporuci psihijatricice kod koje je bila na individualnom tretmanom. U djetinjstvu je rano preuzela odgovornost za kućanske poslove i mlađu sestru. Nedostajala joj

je gratifikacija od majke, kasnije i od svekrve. Nezadovoljna je svojom pozicijom na poslu, misli da zaslužuje bolje radno mjesto. U 87. seansi odlučila je napustiti grupu zbog trudnoće, a verbalizirala je i da se osjeća dobro. Nakon dva mjeseca željela je ponovo ući u grupu, nisam smatrala da je to dobro vrijeme za njezino uključivanje s obzirom na to da je porođaj uslijedio za osam tjedana, što sam joj i rekla. No, na inzistiranje njezine psihijatricice (koja je mi je ujedno i neposredni pretpostavljeni na poslu), i komentar da sam reagirala kažnjavajuće, te uz pristanak članova grupe Edina je dolazila na idućih osam seansi, zatim je izostala zbog porođaja i očekuje se njezin ponovni dolazak u 113. seansi. O Edininu povratku u grupu raspravljalo se u prethodnoj seansi.

PRIKAZ SEANSE

Edina nije prisutna (odsutna zbog porođaja), svi ostali prisutni su i dolaze na vrijeme. Ušla sam desetak minuta ranije i pripremila stolice. Nakon toga prva ulazi Zerina, sjeda na stolicu nasuprot voditelja, zatim do voditelja s jedne strane sjeda Biljana, ostali sjedaju na ista mjesta. Kako Edina nije došla, stolica do voditelja bila je prazna.

Zerina počinje prva, odmah nakon što svi su sjeli (inače to čini redovito).

Zerina: - Pa da počnemo, ja ću prva... Od prošle grupe kod mene je bilo sve uobičajeno. Onako, bila sam dobro. Muž je dobro, kod kuće je još uvijek. Sa sinom nema nekih problema. Sin se sada dobro ponaša... zadovoljna sam svime time, barem zasad. Jedino me zabrinjava zdravlje moje majke. Nije dobro. Odlazi liječnicima, obavlja neke neke pretrage i ne zna se još što joj je, ali definitivno ne izgleda dobro. Ostalo je sve bilo, eto, uobičajeno.

Zerina završava, gleda u druge članove...

Šutnja.

Sanja: - Dobro.... da i ja kažem, nije se ni kod mene nešto posebno događalo u proteklom tjednu. Doduše, imala sam upravo jučer jednu epizodu s majkom. To jučer s mamom dobro me užasnulo i bacilo nekoliko godina unazad. Izašle smo u grad šetati i onda sasvim slučajno srele smo direktora poduzeća u kojem sam prije radila. Pozdravili smo se, malo zastali... onako razmijenili nekoliko uobičajenih riječi i ja sam htjela produžiti dalje kada je moja mama, onako za mene iznenada i neočekivano rekla: „Znate Zlatko, zašto vi ne biste Sanju ponovo zaposlili?“ Ostala sam zatečena. Prije svega zato što moja mama zna da mi je godinama dugovao plaće, a da sam ja tamo crkavala i nisam imala radno vrijeme. Pet godina

trebalo mu je da mi isplati plaće, i to na kraju u kompenzaciji. Nakon toga uslijedio je još jedan šok kad je Zlatko rekao: „Nije to nikakav problem, ali Sanja jednostavno nema inicijative.“ Iskreno, ne znam što me više pogodilo, to što je ona tako postupila, to što su razgovarali kao da nisam prisutna ili što je rekao da nemam inicijative.“

Sanja nastavlja malo povišenim glasom i s vidljivim uzbuđenjem ponovo grupi opisuje uvjete u kojim je radila, a onda se vraća na mamu i kaže: - Ne znam što joj je bilo, kao da nije svoja, a potom se ponaša kao da se ništa nije dogodilo, kao da ništa nije rekla. Užas.

U grupi ponovo nastaje šutnja. Nedim gleda u mene pa onda u druge članove kao da provjerava hoće li netko drugi govoriti.

Nedim: - Kad se nitko ne javlja, da onda i ja kažem da ni moja mama nešto nije dobro u posljednje vrijeme. Zvao sam telefonom nekoliko puta, danas gotovo cijelo prijepodne i nije se javljala. Tek se poslije podne javila, rekla je da se nešto ne osjeća dobro, teško je govorila i poslije grupe moram odmah ići da je vidim. Sada se brinem zbog nje.

Biljana: - Ja sam jučer svojju mamu vodila doktoru, doduše na kontrolu...

Nedim: - Ne znam kako da počnem... prije dva dana bio sam s kćeri iz prvog

braka. Bila je jako nervozna. Dugo smo razgovarali, pričali smo o svemu, o našem odnosu, o tome da želim da mi se javlja kad je zovem, da se više viđamo, da se brinem zbog nje. Rekao sam joj da bih volio znati što je s njom, da mi se čini nervoznom. Onda mi je rekla da je njezina želja i da bi ona voljela da budem u kontaktu s njezinom mamom. Molila me da razgovaram s njezinom majkom, mojom bivšom ženom, i onda ju je nazvala sa svojeg telefona i dala mi telefon da razgovaram s njom. Pristao sam na to. Nisam mogao odbiti kći.

Članovi grupe začuđeno se zglledaju. Šute. Gledaju u mene očekujući moju reakciju.

TERAPEUT: - Kako su drugi čuli Nedima?

Zerina: - Zna li za to tvoja supruga?

Nedim: - Ne zna i nemam joj namjeru reći.

Zerina: - Pa što si ti mislio?

Amela: - Ne mogu vjerovati da je to tražila od tebe i da si joj udovoljio! Ja bih svoje dijete ošamarila da me to tražilo!

Nedim: - Htio sam malo smiriti situaciju.

Amela: - Imaš li ti svoje ja? Ma, poslije ovog mislim da ti nemaš svoje ja.

Biljana: - Nisi to smio učiniti, Nedime, stvarno što si mislio?! One tebe zlostavljaju.

Damir: - Ja, druže, ne smijem ni reći što mislim, al' ni za živu glavu ne govori ženi što si učinio.

Nastaje šutnja u grupi. Nedim spuštene glave gleda u pod.

TERAPEUT: - Čini se kao da se slično i ovdje događa, žene kojima vjeruje jako su ljute na njega. Koliko vas možda ljuti to što se čini da Nedim ne čuje ono što mu grupa poručuje u posljednje vrijeme.

Amela: - Pa jest, upravo je to ono što me ljuti. Uporno mu govorimo granice, granice, postavi Nedime granice, a on ode svjetlosnu godinu unazad.

TERAPEUT: - Ponekad se interakcije u grupi čine neugodnima, ali zapravo bi poruka tih interakcija trebala biti afirmativna.

Sanja: - Ovo me podsjeća na situaciju kad je Biljana došla u grupu. S Biljanom smo stalno radili na postavljanju granica sinu, a ona bi svaki put dolazila s primjerima kako se pokušala približiti sinu. To je jako ljutilo Petra (člana grupe koji je iz grupe otišao nekoliko seansi poslije uključivanja Biljane u grupu).

Šutnja u grupi.

TERAPEUT: - Ako se malo vratimo, počeli smo s mamom koja nije dobro, potom s mamom neprimjerenih reakcija, mamom kojoj bar treba kontrola. Ako sam ja simbolično mama ove grupe, koliko sam ja kompetentna majka, koliko su mi intervencije u grupi primjerene, osobito ako uzmemo u obzire da se već dulje vrijeme bavimo jednim članom koji čini se nikako da krene naprijed?!

Nedim: - Vi ste super!

Zerina: - Evo ga opet, ti Nedime non-stop super. Pa ne može uvijek biti super. Ja se nekad naljutim, ali to i kažem, što fali.

Nastaje smijeh u grupi.

Amela: - Ja mislim da jeste kompetentni, jer ja vas se sjetim kad sam god u nekoj dvojbi. Bitno mi je što čujem od vas.

TERAPEUT: - Naše vrijeme je isteklo, vidimo se za sedam dana.

Po zanimanju sam diplomirani defektolog-oligofrenolog, radim u dnevnoj bolnici psihijatrijske ustanove, uglavnom s pacijentima koji imaju različita traumatska iskustva povezana s ratom u BiH. Edukaciju iz grupne analize završila sam u godini kada sam i počela raditi s ovom grupom.

Grupa je počela s radom u listopadu 2013. godine s pet članova grupe. Mo-

tivacija da počnem voditi analitičku grupu izvan bolničkog *settinga* bila je da potvrdim svoj profesionalni identitet, tako što ću osnovati i održati svoju grupu uz plaćanje neovisno o ustanovi u kojoj radim. Međutim, s obzirom na nereguliranost psihoterapije, kao i činjenicu da dodatni privatni rad nije dopušten, uz rad s grupom dosta sam anksiozna i imam stalan osjećaj da nešto radim krivo, kao da kradem. Svih pet članova grupe odabrano je po preporuci psihijataru, a razlozi su bili različiti psihički problemi u vidu paničnih ataka, depresije, teškoća u međuljudskim odnosima, narcističke i *borderline* crte u osobnosti. Grupni sastanci do 47. seanse održavali su se u prostorijama udruženja korisnika što je dijelom bio i otežavajući čimbenik. Zapravo, moj izbor tog prostora za grupni *setting*, koji mi se u početku doimao sigurnim u pogledu dugoročne upotrebe i u pogledu očuvanja granica i povjerenja, vrlo brzo se pokazao velikim promašajem. Dogovor postignut s članovima Udruženja o neulaženju u prostor dok traje grupa, nedečekivanju članova grupe na ulazu i o stolicama u prostoru već nakon sedam mjeseci bio je narušen. Po-teškoća s očuvanjem temeljnih uvjeta za održavanje grupe odrazila se tako da su članovi počeli izlaziti iz grupe. Osim početnog *droup outa* poslije tri seanse (*screen failure*), do 51. seanse dogodila su se još tri napuštanja grupe.

RASPRAVA

Nakon što se seansa završila, osjećala sam neku vrstu nelagode, kako god bilo, čula sam da grupi trebam, da oni žele biti tu, ali da me hoće kao sigurnog voditelja. Razmišljala sam o svojim intervencijama u toj seansi. Osjećala sam ljutnju na sebe, činilo mi se da sam intervencijom okrenula ljutnju članova grupe prema Nedimu.

Odnos grupe prema Nedimu u tom trenutku prilično je ličio na situaciju „žrtvenog jarca“ s izrazitom tendencijom da se Nedim kazni, što nije bila nepoznata situacija ni Nedimu, jer i u životu s članovima njegove obitelji događa mu se nešto slično.

Kontratransferno sam bila znatno uzdrmana i nisam bila dovoljno jaka za to. Teško se mogu oduprijeti dojmima da je grupa to osjetila.

Vraćam se ponovo na posao, ustanovu u kojoj radim, osjećajima koje mi situacija radnog ambijenta pobuđuje. Tih dana bila sam iznimno nezadovoljna, frustrirana, gotovo svaki dan nekoliko nas nezdravstvenih radnika dobivalo je izravno ili neizravno poruke da ne radimo dovoljno, da smo neiskorišteni, da ne zarađujemo svoju plaću itd. Stalna su bila pitanja i provjere što mi to radimo i kako. Intuitivno sam osjećala da su ti „napadi“ na poslu nekako povezani s grupom s kojom radim izvan

institucije. Razmišljala sam tih dana i da završim s grupom i možda tako riješim problem, dobijem mir na radnom mjestu... Očito da je grupa tu moju ambivalenciju i nesigurnost prepoznala.

Bila sam narcistički zaokupljena sobom, svojom težinom i ljutnjom na autoritete. Nisam ni čula niti vidjela grupu, poput roditelja koji zaokupljen vlastitim egzistencijalnim previranjima nema kapaciteta za dijete i njegove razvojne probleme.

Razočarani svojim majkama i drugim bliskim odnosima članovi grupe traže sigurnost u granicama koje postavljaju terapeut i grupa. Granice su dokaz brige, važnosti i ljubavi.

Pišući ovu seansu pomoglo mi je da prepoznam poruke koje dobivam u ustanovi u kojoj radim, kako sam se uopće usudila postati grupni analitičar kao nemedicinski radnik i još uz to izvan ustanove voditi grupu. Iako sam *setting* grupe odvojila od institucije, i dalje sam nesvjesno igrala ulogu koju sam dobila u instituciji.

Također, ta seansa iznjedrila je i utjecaj institucije u kojoj radim i iz koje su odabrani članovi grupe, a koja iako pokušava razvijati psihoterapijski rad i razmišljanja ipak na moj rad gleda s neprihvaćanjem ponajprije zato što nisam liječnik. Posebno su događaji u instituciji prije i tijekom seanse koju

sam prikazala pojačali moju nesigurnost, ambivalenciju. Što me sprečavalo da u grupi otvorim ljutnju prema sebi, mislim da mi to prije nije bio problem, bar ne dok sam imala superviziju edukativnih grupa. To je grupa koju nisam supervizirala, prva grupa poslije završene edukacije.

Slična situacija dogodila se šest mjeseci poslije dok sam pisala ovaj rad i uz literaturu orbitirala između institucionalnog i neizravnog kontratransfera.

Odmah na početku seanse, nakon moje konstatacije da je prethodna seansa bila turbulentna jer se Nedim želio „odjaviti“ s grupe nakon što se predstavio novi član, Damir je rekao da će i ova seansa biti turbulentna jer se on mora „odjaviti“ s grupe. Razlog za to bio je, kako je rekao, uputa od doktorice da nakon što je krenuo na EMDR mora „presjeći“ s grupom. Nekako mi se čini da me u situaciji kad je došao novi član odlučio „kazniti“ na meni najteži način i „servirati“ doktoricu koja mu je to naložila ako želi da mu bude bolje.

Suočena s tom situacijom i, naravno, opet nepripremljena, padam u zamku teoretiziranja o načinu napuštanja grupe.

Ovaj sam put bar odmah napisala izvještaj sa seanse.

Jasniju sliku o tome što se dogodilo na prethodno prikazanoj seansi i što se u tom razdoblju događalo sa mnom dobila sam čitanjem izvještaja koji sam napisala, ne isti dan i ne odmah nakon seanse, što je još jedan pokazatelj unutarnjih borbi koje sam tada proživljavala. Nova seansa zapravo ukazuje na nužnost daljeg rada u dijelu koji mi se ciklički ponavlja. Razgovor s jednim grupnim analitičarom u vidu neformalne supervizije također mi je pomogao da osvijestim ulogu koju sam igrala tijekom seanse. Time je ponovo potvrđeno da je kontinuirana supervizija grupnog analitičara prijeko potreban dio procesa vođenja analitičke grupe u kojem se reflektiraju i razrješavaju profesionalna pitanja, a intervencije u grupi nakon toga postaju terapijske intervencije.

LITERATURA

1. Grotjahn, M. The art and Technique of Analytic Group Therapy. New York: Jason Aronson Inc, 1977.
2. Foulkes, SH. Therapeutic group analysis. London:George Allen &Unwin Ltd,1964.
3. Josić, D. Transferna zbivanja u grupi. U: Klain, E. i sur. ured. Grupna analiza – analitička grupna psihoterapija. Zagreb: Medicinska naklada, 2008; 108-139.
4. Josić, D. Kontratransfer u grupnoj analizi. Rad prezentiran na 8. Stručnom sastanku IGA Zagreb: Kontratransfer u grupnoj analizi. 2004.
5. Reider, N. A type of transference to institutions. Bull Menninger Clin 1953; 17: 58-63.
6. Gendel, MH, Reiser DE. Institutional Countertransference. Am J Psychiatry 1981;138 (2): 508-11.
7. Geddes, M., Pajić, A. A Multidimensional Countertransference Responses. Clinical Social Work Journal 1990; 18(3): 258-272.
8. Ivezić-Štrkalj, S. Rehabilitacija u psihijatriji – Psihobiosocijalni pristup. Zagreb: Hrvatski liječnički zbor, Psihijatrijska bolnica Vrapče, Udruga „Svitanje“, 2010.